

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

УДК 343.915

М. О. Маршуба,
*здобувачка при кафедрі кримінології
і кримінально-виконавчого права
Національний університет
«Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»,
м. Харків*

ЩОДО СТАНУ НАУКОВОЇ РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМИ ОСОБИСТОСТІ НЕПОВНОЛІТНЬОГО КОРИСЛИВО-НАСИЛЬНИЦЬКОГО ЗЛОЧИНЦЯ

У статті визначається поняття «особа неповнолітнього корисливо-насильницького злочинця». Розглядаються питання щодо розробленості проблематики особистості неповнолітнього корисливо-насильницького злочинця на сучасному етапі розвитку кримінологічної науки.

Ключові слова: особа неповнолітнього злочинця, корисливо-насильницький злочинець.

Для будь-якого суспільства, якому знайома державна організація буття, завжди актуальною є проблема злочинності неповнолітніх. Її гострота зумовлюється тим, що вона відбиває основні тенденції злочинності в країні, виступає індикатором морального здоров'я суспільства і дозволяє спрогнозувати загальні перспективи та можливі напрямки розвитку злочинних проявів на майбутнє [17, с. 17].

У цьому плані не є винятком й українське суспільство. Але розв'язання даної проблеми неможливе без всебічного вивчення особистості злочинця. У кримінологічній науці її справедливо відносять до основних і найбільш складних, оскільки саме в площині знання про правопорушника кримінальних заборон у концен-

трованому вигляді міститься розуміння витоків мотивації злочинної поведінки такої особи та ефективних шляхів запобіжного впливу. Адже завдяки цьому знанню сучасна кримінологія, «озброєна» методологічним інструментарієм щодо визначення типології особи злочинця та структури його індивідуальної поведінки, впритул підійшла до розуміння оточуючого середовища як чинника, що негативно впливає на формування особистості, та важливості корекції поведінки об'єднаними зусиллями не лише правоохоронних органів, а й різних соціальних інституцій. Накопичений значний емпіричний матеріал дозволяє перейти як на більш високий рівень теоретичних узагальнень, так і до формування довгострокової програми дослі-

дження особистості злочинця [12, с. 6].

У цій системі наукових координат особистість неповнолітнього злочинця, за справедливим визначенням вчених, є похідною від узагальненого науково-теоретичного образу особистості злочинця, створеного кримінологічною теорією [17, с. 42]. При цьому за різних часів чимало науковців зверталося до проблематики особистості неповнолітнього злочинця, включаючи категорію корисливо-насильницького злочинця. Багатий емпіричний матеріал у цій сфері отримали М. Ю. Валуйська, В. В. Голіна, Б. М. Головкін, А. І. Долгова, І. М. Даньшин, В. Є. Емінов, В. П. Емельянов, А. П. Закалюк, О. М. Костенко, Н. Ф. Кузнєцова, Ф. А. Лопушанський, І. П. Лановенко, П. П. Михайленко, Г. М. Міньковський, О. Б. Сахаров, І. К. Туркевич, А. П. Тузов, В. І. Шакун, О. Ю. Шостко, Н. В. Яницька та ін. Не можна окремо не вказати на наукові праці Б. М. Головіна, присвячені дослідженню корисливо-насильницької злочинності в Україні, що базуються на багатому емпіричному матеріалі [4–8; 10]. Однак багато важливих питань даної проблеми, в тому числі й методологічного характеру, отримують суперечливе тлумачення, немає одностайності й у трактуванні низки

її аспектів [23, с. 11]. У зв'язку з цим, щоб визначитися зі станом наукової розробки проблеми особистості неповнолітнього злочинця в цілому і корисливо-насильницького зокрема, необхідно зупинитися на деяких принципових моментах, сутність яких полягає в такому.

По-перше, в основу виділення підвиду особистості неповнолітнього злочинця покладається певний віковий критерій особи, а точніше – його визначений інтервал. Нижня межа останнього дорівнюється віку настання кримінальної відповідальності підлітків. Згідно з ч. 2 ст. 22 Кримінального кодексу України (далі – Кодекс) вік, з якого є можливим притягнення особи до кримінальної відповідальності за вчинення деяких злочинів, перелічених у цьому Кодексі, складає 14 років. У свою чергу, межею, за якою злочинність неповнолітніх «перетворюється» на злочинність молодіжну, є досягнення особою 18 років.

По-друге, пізнання особистості неповнолітнього злочинця корисливо-насильницької спрямованості знаходиться на стику двох самостійних блоків знань, гідних окремого поглибленого вивчення, – про особистість неповнолітнього злочинця та особистість корисливо-насильницького злочинця. Але ж для

кожного з цих блоків цементуючим ланцюгом виступає знання про особистість злочинця взагалі. Тому розв'язання проблеми пізнання особливостей особистості неповнолітнього корисливо-наси́льницького злочинця повинно відбуватися крізь призму своєрідної тріади: особистість злочинця – особистість неповнолітнього злочинця й особистість корисливо-наси́льницького злочинця.

По-третє, на наш погляд, кілька чинників визначають розробленість проблематики особистості неповнолітнього злочинця на сьогоднішній день. Один із них – це сформованість понятійного апарату, а отже, й визначеність таких похідних категорій, як «особистість злочинця», зокрема неповнолітнього, «корисливо-наси́льницька злочинність», окремим сегментом якої є злочинність неповнолітніх, та ін. Другий чинник полягає в установленні міждисциплінарних зв'язків та запозиченні певних напрацювань з інших дисциплін. Як справедливо зазначає Г. М. Резник, підвищена дискусійність особистісної проблематики у кримінології й кримінально-правовій науці цілком природна. Особистість – найбільш складний об'єкт для будь-якої галузі знань. Вона не «вміщується» повністю в жодну наукову дисципліну. Будь-яка

наука має свій «образ» і у відповідності з ним дає своє визначення особистості. Поняття особистості в соціології, психології, етиці, естетиці і т. ін. істотно відрізняються одне від одного. Більше того, навіть у межах однієї науки особистість нерідко вивчається в різних теоретичних площинах [22, с. 29]. Отже, проблема особистості злочинця уявляється проблемою комплексною. Третій чинник, який свідчить про рівень розробленості проблеми, – це врахування досягнень не лише вітчизняної, але й зарубіжної науки. Вченими різних країн багато уваги приділялося й приділяється особистості неповнолітнього злочинця, хоча на теоретичному рівні й у практичній площині існують різні підходи до розв'язання окремих аспектів цієї складної проблеми. Проте запозичення прогресивних напрацювань зарубіжних фахівців сприяє якомого ефективнішому вирішенню конкретної кримінологічної проблеми.

Четвертий чинник, яким визначається рівень розробленості проблеми, – ті непізнанні аспекти, складну природу яких ще треба з'ясувати. Як зазначається у спеціальній літературі, злочини неповнолітніх відрізняються за своїм характером від ідентичних злочинів дорослих. Причиною цьому є механізми взаємного кримінального зара-

ження, конформної поведінки, групового тиску [21, с. 37]. Здається, що причини нібито лежать на поверхні, однак навіть з їх знанням поки що не спостерігається істотних зрушень у протидії злочинності неповнолітніх. Тому потребують все нового й нового вивчення феноменологічні особливості особистості підлітка.

Нарешті, п'ятий визначальний чинник, що безпосередньо позначається на досягненні певного рівня розробленості даної проблеми, полягає в забезпеченні необхідного ступеня обґрунтованості теоретичних висновків та їх перевірки достатніми емпіричними дослідженнями відповідної якості.

Отже, аналіз перелічених вище чинників у комплексі може надати уявлення про той теоретичний фундамент, від якого слід відштовхуватися під час подальшого вивчення особистості неповнолітнього корисливо-насильницького злочинця, а також визначити ті завдання, які насамперед потребують додаткового поглибленого дослідження.

Щодо сформованості понятійного апарату, який застосовується при пізнанні особистості неповнолітнього злочинця, корисливі діяння якого поєднані з насильством, то цей процес ще далекий до свого остаточ-

ного завершення. Звичайно, базовим є поняття «особистість злочинця», але й тут немає єдності поглядів. Спроби вчених розробити універсальне, визнане всіма кримінологами та науковцями інших спеціальностей поняття «особистість злочинця» до цього часу не увінчалися успіхом, оскільки кожна людина – явище специфічне та індивідуальне у своїх проявах, кожна людина в напруженій психологічній ситуації, під впливом емоційних реакцій спроможна вчинити будь-який злочин, тому виділити окремі властивості злочинця, які б принципово відрізняли його від законослухняного громадянина, як зазначається у спеціальній літературі, надзвичайно складно [15, с. 86, 87].

Не зупиняючись докладно на критичному переосмисленні різноманітних позицій з цього питання, лише відмітимо, що сутність людської особистості (чи то злочинця, чи то правослухняної людини) визначається завдяки розкриттю її соціальних рис і властивостей, ролей і позицій як суб'єкта соціальної поведінки в контексті різноманітних соціальних зв'язків, тобто через визначення її становища в системі суспільних відносин. З огляду на це уявляється справедливою думка про те, що особистість можна розглядати як відносно стійку, дина-

мічну, соціально обумовлену сукупність духовних, суспільно-політичних і морально-вольових якостей людини, свідомість і вчинки якої характеризуються певним ступенем соціальної зрілості й прагненням виявити свою індивідуальність [2, с. 88]. Іншими словами, особистість – це буття певного індивіда як соціального феномена, який реалізує себе в різних формах соціальної дії. Оскільки злочин – це теж різновид соціально значущої дії, що одержує оцінку, з точки зору соціальних інститутів права, то й поняття «особистість злочинця» включає в себе психолого-соціологічне поняття «особистість» і соціально-юридичне поняття «злочинець». Підтвердженням цієї тези слугують численні визначення поняття «особистість злочинця», надані кримінологами. Так, ще кілька десятиліть тому І. І. Карпець та О. Б. Сахаров зазначали, що особистість злочинця – це сукупність соціально значущих властивостей, ознак, зв'язків, відносин, що характеризують особу, винну в порушенні кримінального закону, які в поєднанні з іншими умовами та обставинами впливають на її антисуспільну поведінку [16, с. 150; 24, с. 110–116]. Схоже визначення через 20 років надав А. І. Алексєєв: «Особистість злочинця – це сукупність

соціально значущих властивостей, що в поєднанні із зовнішніми умовами (ситуацією) впливають на злочинну поведінку» [1, с. 84]. Класичним так само можна вважати висловлювання І. М. Даньшина, який зазначав, що під особистістю злочинця розуміється сукупність істотних і стійких соціальних властивостей і ознак, соціально значущих біопсихологічних властивостей індивіда, які, об'єктивно реалізуючись у конкретному вчиненому злочині, надають вчиненому діянню характеру суспільної небезпечності, а винній у ньому особі – властивості суспільної небезпечності, у зв'язку з чим вона і притягається до відповідальності, передбаченої кримінальним законом [18, с. 37].

Усе це має методологічне значення й для пояснення природи особистості неповнолітнього злочинця. При цьому в спеціальній літературі, як це не дивно, майже не наводиться визначень особистості неповнолітнього злочинця. Виключенням є хіба що кілька робіт. Так, у роботі [17] під особистістю неповнолітнього злочинця автори розуміють суспільно небезпечного підлітка із соціально-психологічними та морально-правовими дефектами свідомості, який в умовах конкретної життєвої ситуації вчинив злочин. В. М. Оржеховська вважає,

що неповнолітні злочинці – це важковиховувані, педагогічно занедбані підлітки, які вчинили кримінальні злочини, порушили правові норми й направлені судом до виправних колоній [20, с. 53]. Проте в наукових джерелах завжди відмічається, що особистісна характеристика підлітків-злочинців має суттєві особливості в порівнянні з цими властивостями злочинців з інших соціально-вікових груп [3, с. 35].

На наш погляд, під *особистістю неповнолітнього злочинця* слід розуміти суспільно небезпечного підлітка у віці від 14 до 18 років із соціально-психологічними та морального-правовими вадами й дефектами соціалізації, зумовленими особливостями фізичного, психологічного та морального розвитку людини в цьому віці, який в умовах конкретної життєвої ситуації вчинив протиправне діяння, передбачене кримінальним законом.

Враховуючи той факт, що за своїм характером злочинність неповнолітніх сьогодні має корисливу, корисливо-насильницьку та насильницьку спрямованість, актуальною проблемою є й залишатиметься надалі вивчення особистості неповнолітнього корисливо-насильницького злочинця, особливості діяння якого виявляються

насамперед у насильницькому способі заволодіння майном потерпілого. Тобто відмічені у визначенні особистості неповнолітнього злочинця вади та дефекти соціалізації у даному разі призводять до вчинення корисливо-насильницького злочину. Але тут постає ще одне питання методологічного плану: які злочинні діяння структурно входять до поняття «корисливо-насильницька злочинність неповнолітніх»? Уявляється, що у визначенні цих структурних параметрів слід виходити з двох принципових моментів. Один із них – ті види злочинів, що взагалі відносяться кримінологами до корисливо-насильницької злочинності, другий – визначення кола діянь, за вчинення яких можливе настання кримінальної відповідальності у зниженому віці кримінальної відповідальності, тобто з 14 років.

Щодо першого моменту зазначимо, що слід погодитися з позицією Б. М. Головкина стосовно того, що до групи корисливої насильницької злочинності входять злочини, в яких реалізація корисливого мотиву здійснюється не інакше, ніж насильницьким способом (корисливі вбивства, розбій, насильницький грабіж, вимагання, поєднане із насильством, бандитизм та ін.), тобто злочини, передбачені перш за все пунктами 6 і 11

ст. 115, статтями 187, 189, 257, ч. 2 ст. 186, а також ч. 2 ст. 289 КК України (у частині дій, вчинених із корисливих мотивів і поєднаних із насильством) [9; 10]. До того ж у деяких випадках до корисливої насильницької злочинності слід відносити насильницьке донорство, незаконну трансплантацію органів або тканин людини, незаконне позбавлення волі або викрадення людини і торгівлю людьми [9, с. 34], вчинені з корисливих мотивів і поєднані водночас із насильством (ч. 3 ст. 144, частини 3 і 4 ст. 143, ч. 2 ст. 146, ч. 2 ст. 149 Кодексу).

Стосовно другого моменту відмітимо, що у психологічній літературі під час проведення періодизації неповнолітнього віку виокремлюють, зокрема, підлітковий (від 11-12 до 14-15 років) і ранній юнацький вік (від 15-16 до 18 років). Вік кримінальної відповідальності неповнолітніх припадає на ранній юнацький і частково на підлітковий періоди розвитку людини [25, с. 106]. Підлітки притягуються до кримінальної відповідальності лише за певну групу злочинних діянь, які прямо зазначені в законі (ч. 2 ст. 22 Кодексу), і тільки по досягненню 14 років. У свою чергу, за загальним правилом кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину випо-

внилося 16 років, тобто неповнолітні, які досягли вікового періоду життя – раннього юнацтва. Ця теза уявляється важливою, особливо якщо особою вчиняються корисливо насильницькі злочини, передбачені відповідними частинами статей 143, 144, 146 або 149 Кодексу. Справа в тому, що притягнення особи до кримінальної відповідальності за вчинення цих дій є можливим, починаючи лише з 16 років. Таким чином, неповнолітні, які не досягли загального віку кримінальної відповідальності, не можуть бути притягнутими до неї. Відповідно оцінка подібних суспільно небезпечних дій з боку неповнолітніх як злочинних матиме місце лише по досягненню ними 16 років. Про вікове обмеження щодо кримінальної відповідальності тут йдеться через те, щоб показати, що за межами поняття «злочинність неповнолітніх» залишається певна частина діянь, які за мірою суспільної небезпечності не відрізняються від злочинів. Але через недосягнення особою, яка їх вчинила, віку настання кримінальної відповідальності кримінальну справу по факту вчинення зазначеного діяння не порушують, і тому такі факти залишаються поза кримінально-правовою реєстрацією. Кількість останніх, на думку А. П. Закалюка, чимала [11, с. 468].

Аналіз зарубіжного досвіду в поясненні коренів злочинності неповнолітніх і виробленні шляхів боротьби з нею свідчить, що все розмаїття теорій причин даного виду злочинності, зокрема представлених в американській та європейській кримінологічній літературі, можна умовно поділити на кілька груп: 1) біологічні (біосоціальні); 2) психологічні (біопсихологічні, психоаналітичні, теорії рис особистості та емоційних проблем, теорії соціально-когнітивного навчання, розумової відсталості та душевних розладів, теорії соціопатичної особистості, соціального контролю та ін.); 3) соціологічні (макрорівневі і мікрорівневі) та 4) альтернативні (теорії стигматизації, конфлікту, феміністські теорії тощо) [19, с. 211; 27, с. 10]. У всі ці теорії як обов'язковий структурний елемент, звичайно ж, «вписується» і носій злочинної поведінки, тобто будь-яка з них не може оминати проблематики генези «особистість злочинця». Але, як справедливо відмічається у спеціальній літературі, неможливо пояснити причини виникнення та існування злочинності неповнолітніх якоюсь єдиною теорією, оскільки кожна з них може певною мірою застосовуватися на практиці лише до окремих видів злочинів чи груп деліквентів [27, с. 12], або, навпаки, пози-

тивні положення різних теорій можна синтезувати, виходячи з єдиної концептуальної основи [26, с. 104]. Такому синтезу теорій на практиці є приклади. Так, С. М. Іншаков у роботі [14] наводить приклад подібної взаємодії. Він пише, що в 70-ті рр. XX ст. у більшості країн Заходу акцент у впливі на злочинність робився на суспільних перетвореннях і на перевихованні злочинців. Перший напрямок обслуговували соціологічні теорії злочинності, другий – клінічна кримінологія. При цьому значне місце серед реформаторських заходів впливу на злочинність посідала турбота про неповнолітніх та молодь. У Бельгії, прикладом, був прийнятий Закон про молодь, який передбачав низку організаційних заходів, спрямованих на здійснення педагогічної та матеріальної допомоги юним співгромадянам. Для розгляду кримінальних справ стосовно неповнолітніх стали створюватися спеціальні суди, які багато уваги під час судового розгляду приділяють виясненню умов виховання деліквента, ретельно вивчають його особистість, серйозну увагу приділяють аналізу можливості перевиховання підлітка. Аналогічні законодавчі акти прийняли парламенти й інших західноєвропейських країн [14, с. 198, 199]. Єдине, в чому більш-менш однастайні зару-

біжні вчені, це те, що деструктивна (протиправна) поведінка підлітків є результатом взаємодії індивідуальних (персональних) і соціальних (оточуючих) чинників [28, с. 75].

На наш погляд, це цікавий, а головне – корисний досвід, спроможний розширити горизонти наукового пізнання конкретної проблеми з використанням передових напрацювань зарубіжної науки і практики, а значить, вартий ретельного вивчення, критичного осмислення і, можливо, застосування у прикладних кримінологічних дослідженнях, зокрема при дослідженні проблем корисливої насильницької злочинності неповнолітніх. Отже, аналіз та вивчення сучасних зарубіжних передових підходів і моделей запобігання злочинності неповнолітніх, зокрема її корисливої насильницькому сегменту, на предмет можливої імплементації окремих положень у вітчизняну практику можуть сприяти, як уявляється, розробці конкретних пропозицій щодо скорочення соціальної бази злочинності неповнолітніх в Україні, моральному оздоровленню підліткової частини суспільства, вдосконаленню нормативної регламентації у галузі запобігання цьому виду злочинності та ін. Тому, як справедливо зазначає О. Ю. Шостко, постає проблема

більш глибокого вивчення теоретичних і практичних іноземних досягнень у царині боротьби зі злочинністю неповнолітніх. Насамперед це стосується американської кримінології та діяльності американських державних установ і організацій, які, на думку багатьох сучасних кримінологів, досягли значних успіхів у цьому відношенні [27, с. 4].

Актуальність й потреба у будь-якому кримінологічному дослідженні визначається ступенем стурбованості суспільства ситуацією її остаточної нерозв'язаності, відсутністю істотних або принаймні відчутних успіхів у скороченні певного негативного явища. А це свідчить про те, що існують ті проблемні аспекти, складна природа яких ще непізнана. До таких, наприклад, відноситься вплив вікових особливостей людини (у даному випадку – підліткових) на обрання саме насильницького способу заволодіння матеріальними цінностями, роль психічних аномалій підлітків у злочинній мотивації дій, обрання найбільш ефективних методик корегування негативних рис і властивостей особистості неповнолітнього з корисливо-насильницькою спрямованістю тощо.

Наприкінці зазначимо, що слід погодитися з думкою тих авторів, які вважають, що со-

годні необхідні добротні кримінологічні дослідження, спрямовані перш за все на виявлення якісних параметрів злочинності, встановлення кореляційних зв'язків злочинності і різного роду криміногенних факторів з тим, щоб на їх підставі забезпечити науково обґрунтоване прогнозування і розробку заходів запобіжного характеру [13, с. 101]. Усе це стає можливим, у тому числі, завдяки проведенню ґрунтовних *емпіричних* досліджень комплексу особливостей особистості злочинного діяча, який є центральною сполучною ланкою механізму злочинної поведінки. Дослідження такого

роду – не лише обов'язкова умова і показник фундаментальності теоретичних знань, отриманих за результатами його проведення, а й запорука вірогідності та якості процесу приросту нового знання у сфері розкриття природи особистості неповнолітнього корисливо-насильницького злочинця. Будь-які висновки під час вивчення особистості неповнолітнього корисливо-насильницького злочинця потрібно робити на основі аналізу емпіричних матеріалів у даній сфері, підкріплючи або спростовуючи гіпотетичні припущення, зроблені під час дослідження.

Список літератури: 1. Алексеев А. И. Криминология : курс лекций / А. И. Алексеев. – М. : Щит-М, 1998. – 340 с. 2. Антонян Ю. М. Системный подход к изучению личности преступника / Ю. М. Антонян // Сов. гос-во и право. – 1974. – № 4. – С. 88–93. 3. Голіна В. В. Кримінологічна характеристика злочинів проти життя та здоров'я особи, що вчиняються неповнолітніми : моногр. / В. В. Голіна, С. Ю. Лукашевич та ін. – Х. : Кроссруд, 2007. – 156 с. 4. Головкін Б. М. Актуалізація проблеми дослідження тяжкої корисливої насильницької злочинності в Україні / Б. М. Головкін // Проблеми законності : республік. міжвід. наук. зб. / відп. ред. В. Я. Тацій. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2008. – Вип. 94. – С. 198–205. 5. Головкін Б. М. До питання характеру корисливо-насильницької злочинності / Б. М. Головкін // Боротьба зі злочинністю та права людини : зб. наук. праць. – Одеса : Фенікс, 2006. – С. 109–111. 6. Головкін Б. М. Кримінологічний аналіз кількісних показників корисливої насильницької злочинності в Україні / Б. М. Головкін // Проблеми законності : республік. міжвід. наук. зб. / відп. ред. В. Я. Тацій. – Х. : Нац. юрид. акад. України. – 2009. – Вип. 103. – С. 178–185. 7. Головкін Б. М. Методика дослідження тяжкої корисливо-насильницької злочинності в Україні / Б. М. Головкін // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2007. – № 2 (49). – С. 216–225. 8. Головкін Б. М. Особливості просторового поширення корисливої насильницької злочинності в Україні / Б. М. Головкін // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2009. – Вип. 20. – С. 183–194. 9. Головкін Б. М. Системний підхід до поняття тяжкої корисливо-насильницької злочинності / Б. М. Головкін // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. ІВПЗ АПРН України. – Вип. 14. – Х. : Кроссруд, 2007. – С. 29–48. 10. Головкін Б. М. Структура корисливої насильницької злочинності // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. ІВПЗ АПРН України. – Вип. 17. – Х. : Кроссруд, 2009. – С. 124–145. 11. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика / А. П. Закалюк : у 3-х кн. – Кн. 2: Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів. – К. : Вид. дім «Ін Юре», 2007. – 712 с. 12. Звирбуль В. К. О некоторых методологических аспектах исследования личности преступника / В. К. Звирбуль // Теоретические проблемы учения о личности преступника : сб. науч. тр. – М. : Всесоюз. ин-т по изуч. причин и разработке мер предупреждения преступности, 1979. – С. 6–10. 13. Зинчук Е. Г. Корыстные преступления несовершеннолетних / Е. Г. Зинчук, Ю. Г. Карпукhin // Со-

чис. — 1994. — № 8-9. — С. 101–109. **14.** *Иншаков С. М.* Зарубежная криминология / С. М. Иншаков. — М. : Издат. группа «ИНФРА*М—НОРМА», 1997. — 383 с. **15.** *Кальман О. Г.* Стан і головні напрямки попередження економічної злочинності в Україні: теоретичні та прикладні проблеми : моногр. / О. Г. Кальман. — Х. : Гімназія, 2003. — 352 с. **16.** Криминология : учебник / под ред. И. И. Карпеца, В. Н. Кудрявцева, Н. Ф. Кузнецовой, А. Б. Сахарова. — М. : Юрид. лит., 1976. — 440 с. **17.** Кримінологічні проблеми попередження злочинності неповнолітніх у великому місті: досвід конкретно-соціологічного дослідження : моногр. / за заг. ред. В. В. Голіни та В. П. Ємельянова. — Х. : Право, 2006. — 292 с. **18.** Криминологія: Загальна та Особлива частини : підруч. / *І. М. Даньшин, В. В. Голіна, М. Ю. Валуйська* та ін. ; за заг. ред. В. В. Голіни. — 2-ге вид. перероб. і доп. — Х. : Право, 2009. — 288 с. **19.** *Мілорадова Н. Е.* Деякі підходи щодо виокремлення напрямків психологічного вивчення особистості злочинця / Н. Е. Мілорадова // Актуальные проблемы криминологии и криминальной психологии : сб. науч. статей / под ред. М. Ф. Орзиха, В. Н. Дремина. — Одесса : Феникс, 2007. — С. 211–215. **20.** *Оржеховська В. М.* Профілактика правопорушень серед неповнолітніх : навч.-метод. посіб. / В. М. Оржеховська. — К. : ВіАН, 1996. — 352 с. **21.** *Пирожков В. Ф.* Криминальная психология. Психология подростковой преступности / В. Ф. Пирожков. — М. : Ось — 89, 1998. — Кн. 1. — 304 с. **22.** *Резник Г. М.* Личность преступника: правовое и криминологическое содержание / Г. М. Резник // Личность преступника и уголовная ответственность. Правовые и криминологические вопросы : межвуз. науч. сб. — Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1981. — С. 29–44. **23.** *Сахаров А. Б.* Актуальные вопросы учения о личности преступника / А. Б. Сахаров // Теоретические проблемы учения о личности преступника : сб. науч. тр. — М. : Всесоюз. ин-т по изуч. причин и разработке мер предупреждения преступности, 1979. — С. 10–18. **24.** *Сахаров А. Б.* Об антисоциальных чертах личности преступника / А. Б. Сахаров // Сов. гос-во и право. — 1970. — № 10. — С. 110–116. **25.** *Филимонов В. Д.* Общественная опасность личности отдельных категорий преступников и ее уголовно-правовое значение / В. Д. Филимонов. — Томск : Изд-во Томск. ун-та, 1973. — 276 с. **26.** *Шипунова Т. В.* Проблема синтеза теорий девиантности / Т. В. Шипунова // Социс. — 2004. — № 12. — С. 103–113. **27.** *Шостко О. Ю.* Теоретичні передумови й практика розробки та реалізації програм попередження злочинності неповнолітніх у США : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук : 12.00.08 / О. Ю. Шостко ; Нац. юрид. акад. України імені Ярослава Мудрого. — Х., 1997. — 20 с. **28.** *Loeber R.* Tomorrow's criminals: The development of child delinquency and effective interventions / R. Loeber, N. W. Slot, P. H. Van der Laan, M. Hoeve. — Hampshire : Ashgate Publishing Ltd, 2008. — 371 p.

О СОСТОЯНИИ НАУЧНОЙ РАЗРАБОТКИ ПРОБЛЕМЫ ЛИЧНОСТИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНЕГО КОРЫСТНО-НАСИЛЬСТВЕННОГО ПРЕСТУПНИКА Маршуба М. О.

В статье дается определение понятия «лицо несовершеннолетнего корыстно-насильственного преступника». Рассматриваются вопросы разработанности проблематики личности несовершеннолетнего корыстно-насильственного преступника на современном этапе развития криминологической науки.

Ключевые слова: лицо несовершеннолетнего преступника, лицо корыстно-насильственного преступника.

STATE OF SCIENTIFIC DEVELOPMENT ISSUES IDENTITY OF A MINOR SELFISH AND VIOLENT CRIMINALS Marshuba M. O.

In a scientific article on the basis of system analysis of concepts such as «self-interested person-but-violent offender», «face a juvenile offender», is its own definition of «person selfish and violent juvenile crime nick.» In addition, the scientific article is to review the provisions that determine the identity of the minor issues elaboration selfish and violent criminals at the present stage of development of criminological science.

Key words: face a juvenile offender, the person selfish and violent offender.

Надійшла до редакції 18.02.2013 р.